

Running head: OUDERLIJKE PERSOONLIJKHEID EN PROBLEEMGEDRAG

Invloed van Ouderlijke Persoonlijkheid op Externaliserend Probleemgedrag van Adolescenten
die MST Volgen.

Master's thesis
Utrecht University
Master's programme in Clinical Child, Family and Education Studies
Faculteit Sociale Wetenschappen
2017

Cursus: Masterthesis Clinical Child, Family and Education studies

Cursus code: 201600201

Naam: Lissy Vervoort (L.M.W.) - 5880246

Thesisbegeleider: Esther Mertens

Tweede beoordelaar: Kirsten Buist

Aantal woorden: 4412 woorden

Datum: 25-05-2017

Voorwoord

Voor u ligt de masterthesis: Invloed van ouderlijke persoonlijkheid op externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen. Deze thesis is geschreven als onderdeel van het masterprogramma Clinical Child, Family and Education studies aan de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht.

Multisysteem Therapie is een onderwerp waarin mijn interesse in de afgelopen jaren is gegroeid. Tijdens de stage die ik voor mijn HBO opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening heb gevolgd bij Bureau Jeugdzorg heb ik van dichtbij de effectiviteit van Multisysteem Therapie ervaren. Hierdoor is mijn enthousiasme voor deze therapie steeds groter geworden.

Het schrijven van deze mastherthesis zou niet gelukt zijn zonder de inzet van een aantal mensen die ik graag wil bedanken. Ten eerste mijn begeleidster Esther Mertens die met haar geduld, inzet en enthousiasme altijd bereid was om mij te helpen en te begeleiden. Mede dankzij haar heb ik nieuwe inzichten verkregen over het schrijven van een thesis. Daarnaast gaat mijn dank uit naar mijn medestudenten bij wie ik altijd terecht kon voor hulp en ondersteuning. Tenslotte wil ik mijn ouders, broers en vriendinnen bedanken voor de steun die ik van hen heb mogen ervaren.

Ik wens u veel leesplezier toe,

Lissy Vervoort.

Liempde, mei 2017

Samenvatting

Het doel van deze studie is het onderzoeken van de invloed van ouderlijke persoonlijkheid op de effectiviteit van Multisysteem Therapie (MST) in het verminderen van externaliserend probleemgedrag van adolescenten. Dit onderzoek maakt deel uit van een groter onderzoek naar de effectiviteit van MST in Nederland. De adolescenten die deel uitmaken van dit onderzoek zijn geworven door rechters, maatschappelijk werkers of geworven uit eigen initiatief. In totaal hebben 147 adolescenten en ouders deelgenomen aan dit onderzoek. De gemiddelde leeftijd van de adolescenten varieerde tussen de 12 en 18 jaar ($M = 15.34$; $SD = 1.41$) en bestond voor 71% uit jongens en 29% uit meisjes. Zowel voor als na de interventie zijn vragenlijsten ingevuld. Om externaliserend probleemgedrag te meten is gebruikt gemaakt van *Youth Self Report* voor adolescenten en de *Child Behavioral Check List* voor ouders. Ouderlijke persoonlijkheid is gemeten via de *Big Five* en maakt onderscheid tussen vijf persoonlijkheidsschalen: Extraversie, vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele instabiliteit en openheid. Om na te gaan of ouderlijke persoonlijkheid invloed heeft op het verminderen van externaliserend probleemgedrag, is een regressie analyse uitgevoerd. Uit de studie is gebleken dat er enkel een verband is tussen de ouderlijke persoonlijkheid openheid op de vermindering van externaliserend probleemgedrag. Dit verband is het grootst als ouders een hoge score hebben op openheid. Huidig onderzoek biedt nieuw inzichten en aangrijpingspunten voor de praktijk. Echter is vervolgonderzoek naar de invloed van ouderlijke persoonlijkheid op externaliserend probleemgedrag voor adolescenten die MST volgen wenselijk omdat er discrepantie is tussen het huidige onderzoek en literatuur.

Trefwoorden: Ouderlijke persoonlijkheid, externaliserend probleemgedrag, MST

Abstract

The aim of this study is to investigate the influence of parental personality on the effectiveness of multi-system therapy (MST) in reducing externalizing problem behavior of adolescents. This research is part of a larger study on the effectiveness of MST in the Netherlands. The adolescents that are part of this study, have been recruited for this investigation by judges, social workers or on their own initiative. A total of 147 adolescents and parents have participated in this research. The average age of adolescents varied between 12 and 18 years ($M = 15.34$; $SD = 1.41$) and consisted of 71% boys and 29% girls. Before and after the intervention adolescents and parents completed questionnaires. Externalizing problem behavior has been measured for adolescents through the Youth Self Report and for parents through the Child Behavioral Check List. Parental personality is measured through the

Big Five and distinguishes five personality scales: Extraversion, kindness, carefulness, emotional instability and openness. A regression analysis was conducted to analyze the influence of parental personality on the change in externalizing problem behavior of adolescents following MST. The study has shown that there is only a relation between parental personality openness on the reduction of externalizing problem behavior. This relation is the largest when parents have a high score on openness. Current research provides new insights and points of action for society. Future research into the influence of parental personality on externalizing problem behavior for adolescents following MST is necessary because there is a discrepancy between current study and literature.

Keywords: Parental personality, externalizing problem behavior, MST.

Wat is de Invloed van Ouderlijke Persoonlijkheid op de Verandering in Externaliserend
Probleemgedrag van Adolescenten die MST Volgen?

Ouderlijke persoonlijkheid krijgt steeds meer invloeden binnen theorieën over de vermindering van gedragsproblemen bij adolescenten (Shiner & Capsi, 2003). Het coërciviteit model van Patterson (1982) is zo'n theorie die vermindering van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten verklaart door ouderlijke persoonlijkheid te koppelen aan opvoedingshandelingen. Hierdoor wordt het probleemgedrag indirect beïnvloedt door ouderlijke persoonlijkheid. Onderzoek van Prinzie, Deković, en Reitz (2008) naar ouderlijke persoonlijkheid en probleemgedrag bij adolescenten bevestigt het coërciviteit model van Patterson. Uit het onderzoek blijkt dat ouderlijke persoonlijkheidskenmerken namelijk het probleemgedrag bij adolescenten beïnvloeden. Het huidige onderzoek heeft als doel meer zicht te krijgen op de invloed van ouderlijke persoonlijkheid op de verandering in externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen.

Adolescenten met externaliserende problemen laten agressief, overactief en ongehoorzaam gedrag zien. Probleemgedrag wordt daarnaast gekoppeld aan delinquent gedrag en middelengebruik (Brook et al., 2013). Externaliserend probleemgedrag belemmert een gunstige ontwikkeling van de adolescent (Diekstra, 1992), wat kan leiden tot belemmering van de psychosociale ontwikkeling, ontwikkelingsproblemen en verminderd schoolsucces (Rutter, 2003; Kokko & Pulkkinen, 2000). Ook worden de relaties met andere gezinsleden beïnvloed omdat de gezinsleden zich geïntimideerd voelen door de probleemadolescent (Connor et al., 2006).

MST is een intensieve ambulante gezinsbehandeling waarbij getracht wordt externaliserend probleemgedrag bij jongeren en adolescenten te verminderen binnen de natuurlijke omgeving van het gezin en de adolescent. (Deković, 2009; MST-Nederland, 2015). MST bestaat onder andere uit cognitieve gedragstherapie en gezinstherapie (Asscher, Deković, Van der Laan, Prins & Arum, 2007) en is gebaseerd op Bronfenbrenner's sociaal-ecologische gedragstheorie (Bronfenbrenner, 1979). Uitgangspunt van deze theorie is dat er een wederzijdse beïnvloeding plaatsvindt tussen het gedrag van een kind en de verschillende systemen en factoren die deel uitmaken van het leven van het kind (Bronfenbrenner, 1979). Met systemen en factoren worden de mensen, gebeurtenissen en ontwikkelingen vanuit de directe omgeving bedoeld. Vanuit deze theorie wordt MST niet alleen op de adolescent gericht maar ook op de directe omgeving zoals ouders, gezin, school en buurt. Effectiviteitsonderzoek toont aan dat MST niet alleen probleemgedrag vermindert maar ook het competentiegevoel van ouders versterkt en zorgt voor een stabielere relatie tussen ouder(s)

en de adolescent (Asscher, Deković, Manders, van der Laan, & Prins, 2013; Deković, Asscher, Manders, Prins, & van der Laan, 2012). Daarnaast heeft wetenschappelijk onderzoek aangedragen dat MST het opvoedingshandelingen van ouders positief beïnvloedt (Patterson, 1982; Deković, Asscher, & Manders, 2009). Het coërciviteit model van Patterson (1982) koppelt de opvoedingshandelingen van ouders onder andere aan ouderlijke persoonlijkheid om een verklaring te geven voor de vermindering van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten middels MST.

Ouderlijke persoonlijkheid wordt geoperationaliseerd door middel van *The Big Five* van Goldberg (1992) en bestaat uit de persoonlijkheden: Extraversie, vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele instabiliteit en openheid. Omdat wetenschappelijk onderzoek heeft aangedragen dat ouderlijke persoonlijkheid de opvoedingshandelingen beïnvloedt, wordt vanuit deze visie de persoonlijkheden geoperationaliseerd. Ouders die, door middel van *The Big Five*, hoog scoren op de persoonlijkheid extraversie benoemen in verhouding tot de andere persoonlijkheden meer positieve ervaringen richting hun kind wat daarnaast ouders het gevoel geeft competentere ouderschap te bieden (Bornstein et al., (2003). Een hoge score op de persoonlijkheid vriendelijkheid betekent dat ouders relaxt zijn en gemakkelijk, losjes omgaan met hun kinderen waardoor er wederkerige communicatie en responsiviteit ontstaat (Lent et al., 1994; Nauta, 2004). Ouders die een hogere score op zorgvuldigheid behalen kunnen beter stress en druk aan, waardoor ouders een consistentere aanpak, structuur en controle kunnen bieden in verhouding tot de andere persoonlijkheden. Ouders die hoog scoren op de persoonlijkheid emotionele instabiliteit missen een kalme, zelfverzekerde houding waardoor deze ouders meer stress ervaren met betrekking tot de opvoeding (Bornstein et al., 2003). De persoonlijkheid openheid geeft ouders een breder perspectief in de opvoeding en de mogelijkheden hierin, ouders ervaren een vrijer en creatiever gevoel (Bornstein et al., 2003).

Effectonderzoek naar (in)directe effecten van ouderlijke persoonlijkheid op externaliserend probleemgedrag toont aan dat persoonlijkheid een invloed heeft op externaliserend probleemgedrag van de adolescent (Prinzie, Deković, & Reitz, 2008). Ouderlijke persoonlijkheidskenmerken beïnvloeden namelijk de opvoedingshandelingen van ouders en hebben zodoende een positief effect op de (gedrags)ontwikkeling van de adolescent (Belsky, 1984; Belsky & Jaffee, 2006). In het onderzoek van Prinzie, Deković en Reitz (2008) wordt aangedragen dat een hogere score op de persoonlijkheid emotionele instabiliteit samengaat met een hogere mate van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten terwijl de overige persoonlijkheden het externaliserend probleemgedrag verminderen. Een later onderzoek naar ouderlijke persoonlijkheid en probleemgedrag toont aan dat een hoge score op

vriendelijkheid, zorgvuldigheid en openheid het externaliserend probleemgedrag van adolescenten afneemt. Emotionele instabiliteit en extraversie hebben daarentegen een positief effect van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten (Klimstra, Akse, Hale, Raaijmakers, & Meeus, 2010). Dit houdt in hoe hoger de score op deze persoonlijkheden, hoe groter de kans op toename van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten.

Daarnaast toont effectonderzoek naar kind persoonlijkheid als moderator op de interventie Alles Kids aan, dat specifieke kinderpersoonlijheidskenmerken invloed hebben op het effect van deze interventie (Stoltz et al., 2012). Significante effecten worden gevonden bij kinderen die een lage score op extraversie behalen en hoog scoren op zorgvuldigheid. Wat inhoudt dat kinderen met deze persoonlijkheidscore het meeste profiteren van deze interventie. In het effectonderzoek van Hawes & Dadds (2005) wordt aangehaald dat emotionele instabiele kinderen minder profiteren van interventies gericht op probleemgedrag. Een mogelijke reden hiervoor kan zijn dat emotionele instabiele kinderen minder goed met stress om kunnen gaan en daardoor adaptief reageren op een interventie (David & Suls, 2005).

Het huidige onderzoek

Alhoewel er al recent onderzoek is gedaan naar de invloed van persoonlijkheid op externaliserend probleemgedrag kan er nog weinig gezegd worden over de invloed van ouderlijke persoonlijkheid op interventies, zoals MST. In dit onderzoek wordt de invloed van ouderlijke persoonlijkheid onderzocht op de effectiviteit van (MST) in het verminderen van externaliserend probleemgedrag van adolescenten.

Literatuuronderzoek toont verbanden aan tussen de invloed van ouderlijke persoonlijkheid op interventies. Openheid en extraversie zijn positief gerelateerd aan een hoger gevoel van competentie wat inhoudt dat ouders op een effectieve manier ouderlijke taken uitvoeren. Daarnaast wordt openheid gerelateerd aan een hoger gevoel van autonomie (Bornstein et al., 2003; Nauta, 2004). Verwacht wordt dat dit een positieve invloed heeft op het effect van MST omdat ouders effectiever en competentier het probleemgedrag aanpakken (Hoza et al., 2000; Spoth, Redmond, Haggerty, & Ward, 1995). Emotionele instabiliteit is gerelateerd aan een lager gevoel van competentie en aan een hogere stresservaring met betrekking tot de opvoeding. (Bornstein et al., 2003). Hierdoor zijn ouders mogelijk minder competent om MST toe te passen (Prinze, Deković, & Reitz, 2008). Vriendelijkheid wordt gerelateerd aan responsiviteit en aan hoge communicatievaardigheden met betrekking tot de opvoeding (Kerr et al., 2004; Matthys & Lochman, 2010; McKee et al., 2008). Met enige voorzichtigheid kan geïnterpreteerd worden dat de persoonlijkheid vriendelijkheid bijdraagt aan het positieve effect van MST omdat ouders beter communiceren met de therapeuten en de

adolescenten. De persoonlijkheid zorgvuldigheid geeft ouders meer controle en een consistentere aanpak wat volgens Huey, Henggeler, Brondino en Pickrel (2000) kan bijdragen aan de effectiviteit van MST omdat ouders het probleemgedrag consistent en met meer controle aanpakken.

Op basis van bovenstaande resultaten worden de volgende hypothesen opgesteld:

- H1: Een hoge score op de ouderlijke persoonlijkheid extraversie heeft een positieve invloed op de vermindering in externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen.
- H2: Een hoge score op de ouderlijke persoonlijkheid vriendelijkheid heeft een positieve invloed op de vermindering in externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen.
- H3: Een hoge score op de ouderlijke persoonlijkheid zorgvuldigheid heeft een positieve invloed op de vermindering in externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen.
- H4: Een hoge score op de ouderlijke persoonlijkheid openheid heeft een positieve invloed op de vermindering in externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen.
- H5: Een hoge score op de ouderlijke persoonlijkheid emotionele instabiliteit heeft een negatieve invloed op de vermindering in externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen.

Methode

Participanten

Huidig onderzoek maakt deel uit van een groter onderzoek naar de effectiviteit van MST in Nederland (Deković, Asscher, Manders, Prins, & Van Der Laan, 2012). In totaal bestond de MST groep uit 147 participanten waaronder 71% jongens en 29% meisjes. De leeftijd van de adolescenten varieert tussen 12 en 18 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 15.34 jaar ($SD = 1.41$). De etniciteit van de adolescentensteekproef betreft 51% Nederlands. De overige adolescenten hadden een niet-westerse etniciteit, waaronder 14% een Marokkaanse en 13% een Surinaamse etniciteit. De etniciteit van de oudersteekproef betreft 53% Nederlands. De overige ouders hadden een niet-westerse etniciteit, waaronder 16% een Marokkaans en 14% een Surinaamse etniciteit.

Procedure

De adolescenten zijn geworven door rechters, maatschappelijk werkers of geworven uit eigen initiatief. De populatie van dit onderzoek zijn adolescenten en hun ouders die voldoen aan de criteria voor MST. In totaal zijn 318 adolescenten benaderd om deel te nemen

aan dit onderzoek, 62 hiervan werden uitgesloten (weigeren van de therapie of niet voldoen aan de criteria van MST). Van de overige 256 participanten hebben 147 participanten deelgenomen aan de interventiegroep. Van elke adolescent heeft één ouder aan het onderzoek deelgenomen. De ouders en adolescenten zijn geïnformeerd over het onderzoek en hebben toestemming gegeven voor deelname. Middels een computergestuurd programma waren de participanten verdeeld over de interventie- en de controlegroep. Zowel voor de interventie als direct na interventie hebben de adolescenten en ouders vragenlijsten ingevuld. Van die vragenlijsten is alleen het deel van belang met betrekking tot externaliserend probleemgedrag en ouderlijke persoonlijkheid. In dit onderzoek is de controlegroep niet meegenomen omdat enkel onderzocht is wat de invloed van ouderlijke persoonlijkheid is op externaliserend probleemgedrag van de adolescenten die MST volgen.

Meetinstrumenten

Ouderlijke persoonlijkheid is gemeten via het meetinstrument *The Big Five* en bevat 30 items (Goldberg, 1992). Er is gemeten volgens een zeven punts Likert-type schaal (1=klopt helemaal niet, 7= klopt helemaal wel). Aan de hand van de 30 items werden vijf persoonlijkheidsschalen onderscheiden: Extraversie, vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele instabiliteit en openheid. Sommige items zijn omgepoold zodat de antwoorden voor elke vraag hetzelfde betekenen. Een hoge score van de ouder op een persoonlijkheid betekent dat de persoonlijkheidskenmerken die bij de betreffende persoonlijkheid horen in hoge mate van toepassing zijn op de ouder. De Cronbach's alpha voor de schalen in de huidige studie zijn: Extraversie .67, vriendelijkheid .85, zorgvuldigheid .92, emotionele instabiliteit .90 en openheid .85.

De metingen betreffende het probleemgedrag van de adolescenten is gemeten via het meetinstrument de *Youth Self Report* (YSR)(Achenbach, 1991a). Er is gemeten via een drie punts Likert-type schaal (0= helemaal niet, 2= duidelijk of vaak) over 60 items. De subschalen agressief gedrag (19 items) en delinquent gedrag (11 items) zijn meegenomen in de analyses. Deze subschalen worden geïntegreerd tot één schaal: Externaliserend probleemgedrag volgens adolescent. Deze schaal is gemaakt door het gemiddelde van de subschalen agressie en delinquentie te berekenen en vervolgens hiervan het gemiddelde te pakken. Cronbach's alpha voor deze schaal is .93 op de voormeting en .93 op de nameting.

Bij de ouders is de *Child Behavioral Check List* (CBCL) afgenomen om het externaliserend probleemgedrag van hun kind te meten (Achenbach, 1991b). Bij deze vragenlijst zijn de schalen agressief gedrag (20 items) en delinquent gedrag (13 items) gebruikt. Deze subschalen worden geïntegreerd tot één schaal: Externaliserend

probleemgedrag volgens ouders. Deze schaal is gemaakt door het gemiddelde van de subschalen agressie en delinquentie te berekenen en vervolgens hiervan het gemiddelde te pakken. Cronbach's alpha voor deze schaal is .92 op de voormeting en .93 op de nameting.

In het onderzoek werden zowel de ouders als de adolescenten meegenomen als informanten betreffende externaliserend probleemgedrag. Correlatie was uitgevoerd om te bepalen of voormeting externaliserend probleemgedrag volgens adolescent en ouders samengevoegd kunnen worden. Er is sprake van een gemiddelde correlatie, $r = .476$, $p < 0.01$ (Cohen, 1988; Field 2003). De voormeting externaliserend probleemgedrag volgens adolescent en ouders is samengevoegd tot één schaal: Voormeting externaliserend probleemgedrag. Daarnaast was correlatie uitgevoerd om te bepalen of nameting externaliserend probleemgedrag volgens adolescent en ouders samengevoegd kunnen worden. Er is sprake van een hoge correlatie, $r = .531$, $p = < 0.01$ (Cohen, 1988; Field 2003). De nameting externaliserend probleemgedrag volgens adolescent en ouders is samengevoegd tot één schaal: Nameting externaliserend probleemgedrag.

Data- analyse

Voordat de analyses zijn uitgevoerd, zijn de assumpties gecheckt en voldaan. Om na te gaan of ouderlijke persoonlijkheid invloed heeft op externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen is een regressie analyse uitgevoerd. De onafhankelijke variabele, de voormeting externaliserend probleemgedrag en de moderator, de vijf persoonlijkheden zijn gecentraliseerd omdat er een interactieterm wordt gemaakt waarbij de onafhankelijke variabele vermenigvuldigd wordt met de moderator. Vervolgens zijn er regressieanalyses uitgevoerd tussen de voormeting externaliserend probleemgedrag, de vijf persoonlijkheden en de interactieterm. Hierbij worden alle vijf persoonlijkheden apart geanalyseerd om te bepalen of het verband tussen de voor- en nameting van externaliserend probleemgedrag wordt voorspeld door de vijf persoonlijkheden. Een significant resultaat suggereert moderatie omdat dit aangeeft dat het effect van de interventie verschilt voor de verschillende persoonlijkheden (Baron & Kenny, 1986). Het interactie-effect wordt onderzocht door middel van een plot.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Gemiddelde en standaardafwijkingen van alle variabelen staan weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken voor Ouderlijke Persoonlijkheid en Externaliserend Probleemgedrag

Variabelen	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>
Ouderlijke persoonlijkheid			
Extraversie	4.50	.90	127
Vriendelijkheid	5.89	.72	127
Zorgvuldigheid	5.36	1.23	126
Emotionele instabiliteit	3.83	1.32	127
Openheid	4.51	1.22	127
Voormeting externaliserend probleemgedrag			
Volgens adolescent	.43	.32	134
Volgens Ouders	.71	.37	144
Nameting externaliserend probleemgedrag			
Volgens adolescent	.38	.38	111
Volgens ouders	.53	.53	124

Correlatie

Correlaties van alle concepten zijn uitgevoerd en weergegeven in Tabel 2. Er is sprake van diverse significante positieve en negatieve correlaties tussen ouderlijke persoonlijkheid en externaliserend probleemgedrag. Extraversie correleert negatief op emotionele instabiliteit en positief op de voormeting externaliserend probleemgedrag, nameting externaliserend probleemgedrag en openheid. Vriendelijkheid correleert negatief op emotionele instabiliteit, voormeting externaliserend probleemgedrag en nameting externaliserend probleemgedrag. Vriendelijkheid correleert positief op zorgvuldigheid en openheid. Zorgvuldigheid correleert daarnaast negatief op zowel de voor- als nameting externaliserend probleemgedrag. Emotionele instabiliteit correleert daarnaast positief op de voor- en nameting externaliserend probleemgedrag. Tenslotte correleren de voor- en nameting externaliserend probleemgedrag positief op elkaar. Overige correlaties zijn niet significant wat inhoudt dat de samenhang tussen de overige concepten wordt uitgesloten.

Tabel 2

Correlatietabel voor Ouderlijke Persoonlijkheid en Externaliserend Probleemgedrag

	1	2	3	4	5	6	7
1 Extraversie		.073	-1.01	-2.16*	.222*	.017	.027
2 Vriendelijkheid	.073		.242**	-.241**	.398**	-.197*	-.222*
3 Zorgvuldigheid	-.101	.242**		-.074	-.025	-.226*	-.250**
4 Emotionele instabiliteit	-.216*	-.241**	-.074		-.024	.281**	.333**
5 Openheid	.222*	.398**	-.025	-.024		.106	.631
6 Voormeting externaliserend probleemgedrag	.017	-.197*	-.226*	.281**	.106		.724**
7 Nameting externaliserend probleemgedrag	.027	-.222*	-.250**	.333**	.631	.724**	

Noot. * $p < .05$; ** $p < .01$

Moderatie

Moderatie is uitgevoerd om samenhang te onderzoeken van de vijf persoonlijkheden op de voormeting externaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Hieruit is gebleken dat extraversie, $F(3.105) = 39.78$, $p = .504$ en emotionele instabiliteit, $F(3.105) = 43.82$, $p = .578$ een positieve samenhang hebben met externaliserend probleemgedrag. Dit betekent hoe hoger de mate van extraversie en emotionele instabiliteit, hoe hoger de mate van externaliserend probleemgedrag. Voor beide resultaten geldt een niet significant resultaat. Echter is er wel sprake van een hoofdeffect tussen emotionele instabiliteit en de nameting externaliserend probleemgedrag. Dit betekent dat veel emotionele instabiliteit veel externaliserend gedragsproblemen op de nameting voorspelt. De resultaten worden weergegeven in Tabel 3.

Vriendelijkheid, $F(3.105) = 40.22$, $p = .589$, zorgvuldigheid, $F(3.104) = 38.81$, $p = .933$ en openheid, $F(3.105) = 42.32$, $p = .047$ hebben een negatieve samenhang met externaliserend probleemgedrag. Dit betekent hoe hoger de mate van vriendelijkheid, zorgvuldigheid en openheid, hoe lager de mate van externaliserend probleemgedrag. Voor vriendelijkheid en zorgvuldigheid geldt een niet significant resultaat. Voor openheid is het resultaat significant en zodoende sprake van een moderatie. De resultaten worden weergegeven in Tabel 3.

Tabel 3

Regressieanalyses Voormeting Externaliserend Probleemgedrag en de Vijf Persoonlijkheden met als Onafhankelijke Variabele Nameting Externaliserend Probleemgedrag

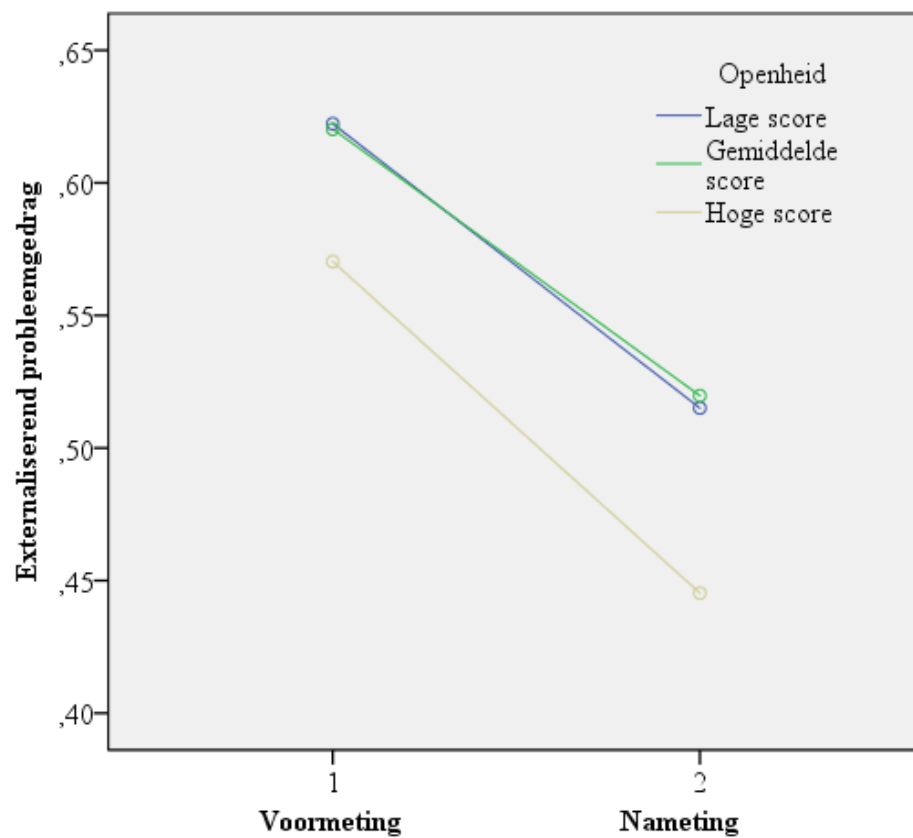
	<i>B</i>	β	ΔR^2
Stap 1			.52
VoExt probleemgedrag	.769	.724	
Stap 2			.53
Extraversie	-.004	-.012	
Vriendelijkheid	-.023	-.051	
Zorgvuldigheid	-.015	-.056	
Emotionele instabiliteit	.039	.157*	
Openheid	-.011	-.043	
Stap 3			.52
Extraversie	.045	.045	
Vriendelijkheid	-.038	-.038	
Zorgvuldigheid	-.006	-.006	
Emotionele instabiliteit	.029	.038	
Openheid	-.112	-.14*	

Noot. VoExt = Voormeting externaliserend.

* $p < .05$.

In Figuur 1 is zichtbaar hoe de invloed tussen een hoge/gemiddelde en lage mate van openheid op de afname van externaliserend probleemgedrag is vormgegeven. Hieruit blijkt dat het interactie-effect tussen openheid en externaliserend probleemgedrag op de nameting het grootst is als ouders hoog scoren op openheid. Er is bijna geen verschil in interactie-effect tussen ouders die laag en gemiddeld scoren op openheid en de afname van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Echter wanneer ouders laag scoren op openheid is de afname van externaliserend probleemgedrag groter dan wanneer ouders gemiddeld scoren op openheid.

Figuur 1.1. Interactie-effect tussen openheid en externaliserend probleemgedrag

Figuur 1. Invloed tussen een hoge/gemiddelde en lage mate van de ouderlijke persoonlijkheid openheid op de afname van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten.

Discussie

Het doel van dit onderzoek was het in kaart brengen van de invloed van ouderlijke persoonlijkheid op externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen. Doordat alle vijf de persoonlijkheidskenmerken meegenomen zijn in de analyses is het mogelijk om aan te geven welk persoonlijkheidskenmerk specifiek een rol speelt op de vermindering van externaliserend probleemgedrag.

Allereerst is de invloed van een extraverte ouderlijke persoonlijkheid op de vermindering van probleemgedrag bij adolescenten onderzocht. De verwachting (H1) was dat wanneer de persoonlijkheidskenmerken behorende bij extraversie in hoge mate van toepassing waren bij de ouder, dit een positieve invloed had op de vermindering in externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen. In tegenstelling tot de hypothese bleek dat er geen verband is tussen een extraverte persoonlijkheid op de

effectiviteit van MST in het verminderen van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Dit betekent dat extraverte ouders geen invloed hebben op het te bereiken doel van MST; afname van het probleemgedrag. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat ondanks het feit, dat extraverte ouders competentere ouderschap bieden, ze toch worden aangetast in hun opvoedcompetentie omdat extraverte ouders moeite hebben met het toepassen van discipline en doelgericht handelen (Bugental, Blue, & Cruzcosa, 1989; Bugental & Cortez, 1988) waardoor ze meer met zichzelf bezig zijn en hierdoor mogelijk hun motivatie en inzet voor MST verliezen (Sexton & Tuckman, 1991). Uit onderzoek naar motivatieverlies bij gezinsinterventies blijkt dat wanneer ouders hun motivatie verliezen ze de geleerde vaardigheden niet uitvoeren zoals deze bedoeld worden en dit de effectiviteit van de interventie aantast (Baldwin, Christian, & Berkeljon, 2012). Dit betekent dat als ouders hun motivatie voor MST verliezen, mogelijk de interventie niet op de juiste wijze wordt uitgevoerd en zodoende ouders minder effectief handelen om het probleemgedrag te verminderen.

De tweede verwachting (H2) gaf aan dat wanneer de persoonlijkheidskenmerken behorende bij vriendelijkheid in hoge mate van toepassing waren bij de ouder, dit een positieve invloed had op de vermindering in externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen. In tegenstelling tot de hypothese bleek dat er geen verband is tussen de persoonlijkheid vriendelijkheid op de effectiviteit van MST in het verminderen van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Dit betekent in de context van MST dat vriendelijke ouders geen invloed hebben op de afname van probleemgedrag tijdens deze interventie. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn, dat vriendelijke ouders die losjes omgaan met hun kinderen en relaxt zijn, een mindere consistentere aanpak hanteren in de opvoeding (Litell, Winsvold, Bjorndal, & Hammerstrom, 2007). Uit effectiviteitsonderzoek naar interventies gericht op ouders blijkt dat als ouders minder consistent zijn, ze minder consequent instructies toepassen tijdens interventies (Kaminski, Valle, Filene, & Boyle, 2008) waardoor de adolescenten minder goed weten waar ze aan toe zijn. Door van de MST instructies af te wijken wekken ouders namelijk verwarring en onrust bij de adolescenten (Ince, 2011), hierdoor wordt MST niet op de juiste manier uitgevoerd wat de effectiviteit van MST vermindert (Kaminski, Valle, Filene, & Boyle, 2008).

De derde verwachting (H3) was dat wanneer de persoonlijkheidskenmerken behorende bij zorgvuldigheid in hoge mate van toepassing waren bij de ouder, dit een positieve invloed had op de vermindering van externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen. In tegenstelling tot de hypothese bleek dat er geen verband is tussen de

persoonlijkheid zorgvuldigheid op de effectiviteit van MST in het verminderen van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Dit betekent in de context van MST dat zorgvuldige ouders geen invloed hebben op de afname van probleemgedrag tijdens deze interventie. Mogelijk zorgt de gecontroleerde en consistente aanpak behorende bij zorgvuldigheid, niet voor het gewenste effect bij MST. Prinzie, Stams, Reijntjes en Belsky (2009) geven aan dat deze vaardigheden gecombineerd met de intensieve behandeling MST kunnen resulteren in het hanteren van harde discipline wat een ongewenst effect heeft op externaliserend probleemgedrag (Kochanska, Aksan, Penney, & Boldt, 2007). Hierdoor voeren ouders mogelijk de MST instructies niet op de juiste wijze uit waardoor ouders minder effectief handelen om het probleemgedrag te verminderen.

De vierde verwachting (H4) gaf aan dat wanneer de persoonlijkheidskenmerken behorende bij openheid in hoge mate van toepassing waren bij de ouder, dit een positieve invloed had op de vermindering van externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen. Huidig onderzoek heeft een verband aangetoond tussen de persoonlijkheid openheid op de effectiviteit van MST in het verminderen van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten. In context binnen MST betekent dit dat de persoonlijkheid openheid bij ouders een invloed heeft op de afname van probleemgedrag tijdens deze interventie. Dit kan mogelijk verklaard worden doordat autonomie wordt gerelateerd aan een persoonlijkheidskenmerk behorende bij openheid (Bornstein et al., 2003; Nauta, 2004). Autonome ouders kunnen namelijk beter problemen oplossen en met nieuwe opvoedinstructies omgaan, omdat deze ouders actief proberen de normen en regels te internaliseren en integreren (Bekkers, Hooghe, & Stolle, 2004; Bugental, Blue, & Cruzcosa, 1989). Hierdoor ontstaat er meer doelgericht handelen waardoor het MST behandelplan beter wordt uitgevoerd wat het doel van MST versterkt: Afname externaliserend probleemgedrag. Daarnaast voelen deze groep ouders zich competent om nieuwe dingen te leren, wat een positieve bijdrage heeft op de instructies die de MST therapeuten bieden. Op deze wijze wordt het probleemgedrag consistent en met meer controle aangepakt (Bornstein et al., 2003; Nauta, 2004).

Tenslotte gaf de vijfde verwachting (H5) aan dat wanneer de persoonlijkheidskenmerken behorende bij emotionele instabiliteit in hoge mate van toepassing waren bij de ouder, dit een negatieve invloed had op de vermindering van externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen. In tegenstelling tot de hypothese bleek dat er geen verband is tussen de persoonlijkheid emotionele instabiliteit op de effectiviteit van MST in het verminderen van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Dit betekent

in de context van MST dat emotionele instabiele ouders geen invloed hebben op de afname van probleemgedrag tijdens deze interventie. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat emotionele instabiele ouders het moeilijke gedrag van hun kinderen niet altijd als probleemgedrag ervaren (Prinz, Deković, & Reitz, 2008) waardoor mogelijk de therapeuten en ouders niet op één lijn zitten. Echter heeft deze persoonlijkheid wel een voorspellende waarde: veel emotionele instabiliteit bij ouders voorspelt veel externaliserend probleemgedrag bij de adolescenten op de nameting. Literatuur geeft geen eenduidige verklaring hiervoor. In een gedragsonderzoek tussen de invloed van het gedrag van ouders op het gedrag van adolescenten blijkt dat als ouders veel stress ervaren het zelfregulerend gedrag van de adolescent wordt aangetast. Dit zou leiden tot onderdrukking van gedragsregulatie, wat toename kan veroorzaken op externaliserend probleemgedrag (Calkins et al., 1998). Mogelijk wordt op deze wijze de persoonlijkheid emotionele instabiliteit als voorspeller op externaliserend probleemgedrag verklaard. Nader onderzoek is nodig om deze voorspellende waarde in kaart te brengen.

Doordat ouders niet altijd het gedrag van de adolescent als probleemgedrag ervaren, is de manier waarop de voor- en nameting van externaliserend probleemgedrag is gemeten mogelijk vertekend door deze groep ouders vanwege het onderrapporteren van externaliserend gedrag. De manier waarop externaliserend probleemgedrag bij deze ouders gemeten is, is mogelijk niet toereikend genoeg. Het is daarom belangrijk om meer onderzoek te verrichten naar emotionele instabiele ouders en hun ervaringen met externaliserend probleemgedrag. Een tweede beperking is, ondanks de grote steekproef, dat alle resultaten gebaseerd zijn op vragenlijsten. Door verschillende meetmethoden (observaties) te gebruiken kan de validiteit en betrouwbaarheid toenemen (Prinz, Deković, & Reitz, 2008). Daarnaast wordt binnen het huidige onderzoek de controlegroep niet meegenomen. Hierdoor kan niet met zekerheid worden gesteld dat (het ontbreken van) het verband tussen de persoonlijkheden op externaliserend probleemgedrag is toe te schrijven aan de werkzame mechanismen van MST (Boonstra, Jonkman, Soeteman, & van Busschbach, 2009). Een suggestie voor toekomstig onderzoek zou zijn om de controlegroep mee te nemen in het onderzoek. Hierdoor ontstaat er meer duidelijkheid over de werkzame mechanismen van MST en de invloed van de persoonlijkheden hiervan op het externaliserend probleemgedrag. Tenslotte is mogelijk een beperking van dit onderzoek dat veranderende patronen over een langere periode niet zichtbaar worden. De gevonden en niet gevonden verbanden zijn mogelijk niet stabiel over tijd (Heiman, 2002). Juist in de adolescentie neemt de invloed van ouders af waardoor oudertrainingen minder grote effecten behalen (McCart, et al., 2006).

Aangezien er veel discrepantie zit tussen de literatuur en de gevonden onderzoeksresultaten, roept het huidig onderzoek veel nieuwe vragen op. Bijvoorbeeld de vraag waarom er enkel bij de persoonlijkheid openheid een samenhang gevonden wordt? Studies hebben aangedragen dat er sprake is van een invloed tussen de persoonlijkheden en externaliserend probleemgedrag. Het verschil tussen die studies en huidig onderzoek is dat die studies enkel onderzoek doen naar ouderlijke persoonlijkheid en externaliserend probleemgedrag. Terwijl huidig onderzoek ook de interventie MST heeft meegenomen. Omdat eerder onderzoek ontbreekt naar de invloed van ouderlijke persoonlijkheid op externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen, is vervolgonderzoek aan te raden. Door middel van vervolgonderzoek kunnen nieuwe studies beter in kaart brengen hoe deze invloed is vormgegeven en waarom er (bijna) geen samenhang is. Daarnaast is het wenselijk dat bij vervolgonderzoek gelet wordt op het uitsluiten van eventuele sociaal wenselijke antwoorden. Doordat dit onderzoek is gebaseerd op vragenlijsten is de rapportage subjectief. Het gaat om de beleving van de ouder en adolescent die sterk afhangt van het moment van afname en of zijn of haar perceptie van externaliserend probleemgedrag, waardoor zij mogelijk onderrapporteren of sociaal wenselijke antwoorden geven. Het anoniem invullen van de vragenlijsten verkleint de kans op sociaal wenselijke antwoorden (Baarda & de Goede, 2006).

Huidig onderzoek heeft een verband aangetoond tussen de persoonlijkheid openheid op de effectiviteit van MST in het verminderen van externaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Tevens toont huidig onderzoek aan dat de persoonlijkheid emotionele instabiliteit een voorspeller is van externaliserend gedrag op de nameting. Ondanks de beperkingen binnen het huidige onderzoek bieden de resultaten nieuwe inzichten en aangrijpingspunten voor vervolgonderzoek en voor de praktijk. In de toekomst zouden de resultaten daarom een bijdrage kunnen leveren aan de vermeerdering van kennis over de invloed van ouderlijke persoonlijkheid op het externaliserend probleemgedrag van adolescenten die MST volgen.

Referentielijst

- Achenbach, T. M. (1991a). *Manual for the Youth Self-Report and 1991 Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Achenbach, T. M. (1991b). *Manual for the Child Behavior Check List Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Asscher, J., Deković, M., Van Der Laan, P., Prins, P., & Van Arum, S. (2007). Knelpunten en kansen bij de implementatie van een randomized controlled trial. *Tijdschrift voor Criminologie*, *49*, 57-67.
- Asscher, J., Deković, M., Manders, W. A., Van Der Laan, P.H., & Prins, P.J.M. (2013). A Randomized controlled trial of the effectiveness of Multisystem Therapy in the Netherlands: Post - treatment changes and moderator effects. *Journal of Experimental criminology*, *9*, 169-187. doi: 10.1007/s11292-012-9165-9
- Baarda, D. B., & Goede, M. P. M. de (2006). *Basisboek methoden en technieken. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwantitatief onderzoek*. Houten: Wolters-Noordhoff
- Baldwin, S.A., Christian, S., & Berkeljon, A. (2012). The effects of family therapies for dolescent delinquency and substance abuse: a meta-analysis. *Journal of Marital & Family Therapy*, *38*, 281-304. doi: 10.1111/j.1752-0606.2011.00248.x.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, *51*, 1173-1182. doi: 10.1037/0022-3514.51.6.1173
- Bekkers, R., Hooghe, M., & Stolle, D. (2004). Lange termijneffecten van jeugdparticipatie: Persistente effecten van deelname aan jeugdverenigingen in Nederland en de Verenigde Staten. In B. Völker (Ed.), *Burgers in de buurt: Samenleven in school, wijk en vereniging*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, *55*, 83-96. doi: 10.2307/1129836
- Belsky, J., & Jaffee, S. R. (2006) *The Multiple Determinants of Parenting*, in *Developmental Psychopathology*, Second Edition (eds D. Cicchetti and D. J. Cohen), John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, NJ, USA. doi: 10.1002/9780470939406.ch2
- Bornstein, M. H., Hendricks, C., Hahn, C.-S., Haynes, O. M., Painter, K. M., & Tamis-LeMonda, C. S. (2003). Contributors to self-perceived competence, satisfaction, investment, and role balancing in maternal parenting: A multivariate ecological analysis. *Parenting: Science and Practice*, *3*, 285– 326. doi: 10.1207/s15327922par0304_2

- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brook, J. S., Lee, J. Y., Finch, S. J., Brown, E. N., & Brook, D. W. (2013). Long-term consequences of membership in trajectory groups of delinquent behavior in an urban sample: Violence, drug use, interpersonal and neighborhood attributes. *Aggressive Behavior, 39*, 440-452. doi: 10.1002/ab.21493
- Calkins, S.D., Smith, C.L., Gill, K.L. & Johnson, M.C. (1998). Maternal Interactive style across contexts: relations to emotional, behavioral and physiological regulation. *Social Development, 7*, 3, 350-369. doi: 10.1111/1467-9507.00072
- Cohan, J.W. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd edn). Hillsdale: NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Connor D. F., Carlson G. A., Chang K. D., Daniolos P. T., Ferziger R., Findling R. L., Steiner, H. (2006). Juvenile maladaptive aggression: A review of prevention, treatment, and service configuration and a proposed research agenda. *The Journal of Clinical Psychiatry 67*, 808-820. doi: 10.4088/JCP.v67n0516
- David, J. P., & Suls, J. (1999). Coping efforts in daily life: Role of Big Five traits and problem appraisals. *Journal of Personality, 67*, 265–294. doi: 10.1037/0022-3514.77.5.1087
- Deković, M., Asscher, J.J., Manders, W.A. (2009). *Gezinsbenaderingen bij jongeren met antisociaal gedrag*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Deković, M., Asscher, J.J., Manders, W.A., Prins, P.J.M., & Van Der Laan, P. (2012). Within- intervention change: Mediators of intervention effects during Multisystem Therapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 80*, 574-587. doi: 10.1037/a0028482
- Diekstra, R.F.W. (1992). *Jeugd in ontwikkeling. Wetenschappelijke inzichten en overheidsbeleid. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid*. 's-Gravenhage: Sdu uitgeverij.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM spss statistics* (4th edn). New York: Sage Publications Ltd.
- Goldberg, L.R. (1992). The development of markers of the Big 5 structure. *Psychological Assessment, 4*, 26-42. doi: 10.1037/1040-3590.4.1.26
- Hawes, D.J., & Dadda, M.R. (2005). The treatment of conduct problems in children with callous-unemotional traits. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 74*, 737-741. doi: 10.1037/0022-006X.73.4.737

- Hoza, B., Owens, J. S., Pelham, W. E., Jr., Swanson, J. M., Conners, C. K., Hinshaw, S. P., Kreamer, H. C. (2000). Parent cognitions as predictors of child treatment response in attention-deficit/hyperactivity disorder. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28, 569 – 583. doi: 10.1023/A:1005135232068
- Huey, S. J., Jr., Henggeler, S. W., Brondino, M. J., & Pickrel, S. G. (2000). Mechanisms of change in multisystemic therapy: Reducing delinquent behavior through therapist adherence and improved family and peer functioning. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68, 451– 467. doi: 10.1037/0022-006X.68.3.451
- Ince, D. (2011). *Wat werkt in opvoedingsondersteuning?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Kerr, D. C. R., Lopez, N. L., Olson, S. L. & Sameroff, A. J. (2004). Parental discipline and externalizing behavior problems in early childhood: The roles of moral regulation and child gender. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32, 4, 369-383. doi: 10.1023/B:JACP.0000030291.72775.96
- Kaminski Wyatt, J., Valle, L.A., Filene, J.H., & Boyle, C.L. (2008). A Meta-analytic Review of Components Associated with Parent Training Program Effectiveness. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36, 567-589. doi: 10.1007/s10802-007-9201-9.
- Klimstra, T. A., Akse, J., Hale III, W.W., Raaijmakers, Q.A.W., & Meeus, W.H.J. (2010). Longitudinal associations between personality traits and problem behavior symptoms in adolescents. *Journal of Research in Personality*, 44, 273-284. doi: 10.1016/j.jrp.2010.02.004.
- Kochanska, G., Aksan, N., Penney, S. J., & Boldt, L. J. (2007). Parental personality as an inner resource that moderates the impact of ecological adversity on parenting. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 136–150. doi: 10.1037/0022-3514.92.1.13
- Kokko, K., & Pulkkinen, L. (2000). Aggression in childhood and long-term unemployment in adulthood: A cycle of maladaptation and some protective factors. *Developmental psychology*, 36, 463-472. doi: 10.1037/0012-1649.36.4.463
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior*, 45, 79–122. doi: 10.1006/jvbe.1994.1027
- Littell, J., Winsvold, A., Bjorndal, A., Hammerstrom, K. (2007). *Functional family therapy for families of youth (age 11-18) with behavior problems*. C2 Protocol: Campbell Collaboration.
- Matthys, W., & Lochman, J. (2010). *Oppositional Defiant Disorder and Conduct Disorder in childhood*. Oxford/West Sussex: Wiley-Blackwell.

- McKee, L., Colletti, C., Rakow, A., Jones, D. J. & Forehand, R. (2008). Parenting and child externalizing behaviors: Are the associations specific or diffuse? *Aggression and Violent Behavior* 13, 201–215. doi: 10.1016/j.avb.2008.03.005
- MST-Nederland (2015). *Databank effectieve jeugdinterventies: Beschrijving multisysteem therapie (MST)*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Nauta, M. M. (2004). Self-efficacy as a mediator of the relationships between personality factors and career interests. *Journal of Career Assessment*, 12, 381–394. doi: 10.1177/1069072704266653
- Prinzie, P., Deković, M., & Reitz, E. (2008). Ouderlijke persoonlijkheid, opvoeding en probleemgedrag: Directe en indirecte effecten. *Kind en Adolescent*, 29, 4-16. doi: 10.1007/BF03076734
- Prinzie, P., Stams, J.M., Reijntjes, A.H.A.R., & Belsky, J. (2009). The relations between parents' Big Five personality factors and parenting: A Meta- Analytic Review. *Journal of Personality and Social Psychology*. 97, 351-262. doi: 10.1037/a0015823
- Patterson, G. R. (1982). *Coercive family process*. Eugene, OR: Castalia.
- Rutter M. (2003) Commentary: Causal processes leading to antisocial behavior. *Developmental Psychology* 39, 372-378. doi: 10.1037/0012-1649.39.2.372
- Shiner, R. L., & Caspi, A. (2003). Personality differences in childhood and adolescence: Measurement, development and consequences. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44, 2–32. doi: 10.1111/1469–7610.00101
- Spoth, R., Redmond, C., Haggerty, K., & Ward, T. (1995). A controlled parenting skills outcome study examining individual difference and attendance effects. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 449–464. doi: 10.2307/353698
- Stoltz, S., van Londen, M., Deković, M., De Castro, B. O., Prinzie, P., & Lochman, J. E. (2012). The effectiveness of ‘Stay Cool Kids’: An individual preventive intervention for children with aggressive behavior at elementary schools. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 41, 1-24. doi: 10.1017/S1352465812000525
- Zdrakovic, A. (2012). *Effects of Parent-Child Aggression, Maternal Warmth and Child Processing Mechanisms on Hostile Attribution Bias*. (Unpublished doctoral dissertation). University of North Carolina: Greensboro.

